

บทที่ ๔

วัตถุประสงค์ กลวิธี เป้าหมาย แนวทาง การกำหนดพื้นที่พัฒนา และแผนงาน

ในการศึกษาถึงการวางแนวทาง และวิธีการเพื่อพัฒนาอำเภอปากช่อง ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาวิธีการวิเคราะห์ และวางแผนจากตัวอย่างต่าง ๆ ทั้งของต่างประเทศ และภายในประเทศ ในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่งวิธีการที่นำมาใช้นี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่มีอยู่ทั้งหมด แต่ได้เลือกนำมาใช้เฉพาะที่เหมาะสม ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ คือ ความไม่พร้อมของข้อมูล แต่ก็ได้พยายามเสนอแนวทางและวิธีการพัฒนาอำเภอปากช่อง โดยขึ้นอยู่กับข้อมูลที่มีอยู่ และแนวความคิดเกี่ยวกับ Ekistic elements^๑ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ทุกแห่งควรจะได้คำนึงถึง

การวางแนวทาง และวิธีการในการพัฒนาอำเภอปากช่อง ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการแต่ละขั้นตอนโดยละเอียดของแต่ละวิธีการวิเคราะห์ และการวางแผน แต่ได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์ และข้อจำกัดแล้ว จึงเสนอผลที่ได้

อย่างไรก็ตาม วิธีการวิเคราะห์ และวางแผนที่นำมาประยุกต์ใช้กับอำเภอปากช่องนี้ ยังไม่เป็นผลสมบูรณ์เท่าที่ควร จะเห็นได้จากการที่ต้องมีข้อสมมุติ และข้อจำกัดในแต่ละขั้นตอนค่อนข้างมาก

^๑C.A. Doxiadis. Action for Human Settlements. (Athens:

Athens Publishing Center, 1970) pp. 11-27, 82-89.

ระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา การวางแผนในรายสาขา (sectoral plan) ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย ผลที่ได้รับก็คือ การไม่ประสาน และต่อเนื่องกันของแต่ละโครงการในรายสาขา เมื่อพิจารณาจะพบว่า ขาดความร่วมมือ และประสานงานในความพยายามที่จะวางแผนและดำเนินการพัฒนาทั้งในระดับแนวตั้ง และแนวนอน จึงเป็นสาเหตุให้นักวางแผนพัฒนาหันกลับมาใช้ความพยายามในการวางแผนแบบประสานกันมากขึ้น การใช้กลยุทธ์ (strategies) ในการวางแผนโดยความพยายามที่จะเชื่อมโยงเอาแผนพัฒนารายสาขามารวมกันเป็นแผนพัฒนา ภายใต้โครงสร้าง (framework) อันเดียวกัน เพื่อพัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ และเทคนิคที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนแบบประสานกันนี้ ยังต้องการ การวิจัยและทดลอง เพื่อให้นำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการไปตามแผนที่ได้วางไว้^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย มีกลยุทธ์ และเทคนิคในการวางแผน ยังต้องการวิเคราะห์และทดลองที่เหมาะสมอีกมาก

ดังนั้นวิธีการวางแผนที่เราควรจะนำมาใช้ ควรจะเป็นแนวทางอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อที่จะเป็นการเอาชนะปัญหา อุปสรรค ที่ขัดขวางการเจริญเติบโตของท้องถิ่น มากกว่าการใช้แนวทางและวิธีการที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และในขณะเดียวกัน นักวางแผนก็จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพทางการเมือง (political nature) ที่เป็นอยู่ในขณะนั้นด้วย^๒

^๑U.N. Centre for Regional Development. Methods of Planning for Comprehensive Regional Development. p. 3.

^๒Ibid., p. 3-4.

ในการวางแผนเพื่อพัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งนั้น ความหมายของคำว่าแผนพัฒนา ไม่ได้หมายถึง แผนที่จะมีความสมบูรณ์พร้อมในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง แผนนั้นจะต้องมีความยืดหยุ่น และเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าได้อยู่เสมอ^๑ ในขณะที่จุดมุ่งหมายของการพัฒนา ก็คือ การยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน (people's level of living) ให้สูงขึ้น ซึ่งปัจจุบันอัตราที่เพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ หรือหัวแปรทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่เริ่มสูงขึ้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผลของการพัฒนาได้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว การที่ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลง หรือต้องการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างประสบผลสำเร็จ มีข้อที่ควรจะต้องพิจารณาถึงอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ระดับความสามารถของประชาชนในการที่จะเสียสละแรงงาน และความพยายามในการที่จะพัฒนาท้องถิ่น และผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการพัฒนานั้น

๒. การกระจายผลได้จากพัฒนา ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง และควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ กับกลุ่มที่มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรายได้ต่ำมาก เพราะเป็นผู้ที่ว่างงานในระยะยาว หรือผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ในเขตชนบท^๒

^๑Lewis Keeble. Principles and Practice of Town and Country Planning. (London: The Estates Gazette Limited, 1974) p.37.

^๒E.A. Asian Development Institute. Analysis and Planning for Local and Area Development: A Methodological Introduction. (Background Paper 11-15: Course on Techniques and Policies for Asia Development, 1970) pp. 5-6.

การที่ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในงานพัฒนา และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกัน เป็นแนวทางที่จะช่วยให้แผนพัฒนาบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น

ปัญหาที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ก็คือการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างไม่ประหยัด และไม่คุ้มค่า ทรัพยากรเหล่านี้คือแรงงาน ดิน น้ำ และ แหล่งพลังงาน สำหรับดินและน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเกษตร เมื่อจะทำการวางแผน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรดังกล่าวเป็นไปอย่างคุ้มค่าแล้ว ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างยิ่ง ก็คือ ด้านนิเวศวิทยา และการป้องกันการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่วนทางด้านแรงงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของท้องถิ่นอีกประการหนึ่ง การปล่อยให้มีการว่างงานเกิดขึ้นเป็นระยะเวลานาน หรือการที่มีการว่างงานแบบแฝงมาก สำหรับชุมชนต่าง ๆ ในประเทศที่กำลังพัฒนา จะส่งผลออกมาอย่างชัดเจน คือ การอพยพของประชากร จากชนบทเข้าสู่เมือง

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าว การพิจารณาถึงสถานการณ์ทาง เศรษฐกิจทุกระดับ และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างอย่างกว้างขวางอาจจะเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ รวมถึงการพัฒนาแรงงาน และการสร้างงานขึ้นมาใหม่ ในแต่ละท้องถิ่น ควรได้รับการส่งเสริมให้ทันกับเหตุการณ์ด้วย

การวางแผนในระดับท้องถิ่น จะเป็นผลส่งให้การวางแผนในระดับประเทศประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุที่ว่า การพัฒนาท้องถิ่นได้ทำการวิเคราะห์และวางแผน ตามแนวทางและเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนระดับประเทศที่ได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วอาจจะก่อให้เกิดคำถามขึ้นประการหนึ่งว่า การวิเคราะห์ และการวางแผนควร เริ่มต้นจากพื้นฐานไปสู่ออก (bottom-upwards planning procedure) หรือควรจะเป็นการวางแผนจากเบื้องบนลงมา (top-downwards planning) แล้วจึงทำการวางแผนนโยบายและดำเนินงานในภายหลัง^๑

^๑Ibid. p. 7

แต่วิธีการที่ดีที่สุด ในการแก้ปัญหา ควรจะ เป็นการประสานการวางแผนทั้งสองแบบ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย นั่นคือ การที่ประเทศได้รับการพัฒนาในส่วนรวม และในขณะ เดียวกันท้องถิ่นก็ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง

ในการศึกษาเพื่อการวางแผนทาง และวิธีการพัฒนาอำเภอปากช่อง ก็ได้ทำการ ประสานวิธีการทั้งสองเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จาก แผนภูมิที่ ๑ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การศึกษาได้ เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ของอำเภอปากช่อง ประกอบกับการออก สสำรวจภาคสนาม และการออกแบบสอบถาม รวมถึงการวิเคราะห์โครงสร้างปัญหาารายสาขา (sectoral problem structure) และโครงสร้างปัญหารวม (overall problem structure) ของอำเภอปากช่อง ตามวิธีการวางแผนของ LNCRD หรือที่เรียกว่า K-J method^๑ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเป้าหมาย และนโยบายในการพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง และการกำหนดพื้นที่ตามโครงการพัฒนาดังกล่าวต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔.๑ โครงสร้างปัญหาารวมอำเภอปากช่อง

จากการที่ได้แสดงให้เห็นถึง โครงสร้างปัญหาแต่ละสาขาในบทที่ ๓ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างปัญหาารวม (แผนภูมิที่ ๓๔) ที่อำเภอปากช่องได้เผชิญอยู่ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ สามารถแบ่งได้เป็นส่วนสำคัญ ๓ ระดับ คือ

- ก. ปัญหาระดับประเทศ หรือระดับภาค (สัญลักษณ์ ก.)
- ข. ปัญหาระหว่างสาขา (สัญลักษณ์ ข.)
- ค. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และกลวิธีในการวางแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะอำเภอปากช่อง (สัญลักษณ์ ค.)

จึงสรุปได้ว่าปัญหาของอำเภอปากช่อง ส่วนใหญ่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากปัญหาระดับประเทศ หรือระดับภาค คือ ปัญหาการที่ราษฎรอพยพมาจากที่ต่าง ๆ ทำให้จำนวนประชากรในเขตอำเภอปากช่องเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ก็ขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ทำให้ต้องบุกเบิกป่าอันเป็นผลเสียหายต่อสภาพแวดล้อม นโยบายของรัฐก็ไม่แน่นอนในการปราบปรามและการจัดหาพื้นที่ทำกิน ให้กับราษฎรอย่างมีระเบียบและแผน นอกจากนี้ระบบการศึกษาและบริการทางด้านสาธารณสุขก็ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาสืบเนื่องตามมา คือการที่อนาถมัยชุมชนไม่ดี ราษฎรขาดความรู้ทางด้านการใช้เทคนิควิทยาปรับปรุงการผลิตให้ได้ผล ขาดความสามารถในการที่จะรวมกลุ่มเพื่อต่อรองราคาผลผลิตกับพ่อค้าคนกลาง ประกอบกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่อำเภอปากช่องที่เป็นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เพียงพอแก่การเกษตรและการอุปโภค ชุมชนที่ตั้งอยู่จึงกระจัดกระจายกัน การจัดบริการทางด้านสาธารณสุขภาคสาธารณสุขการ จึงไม่สามารถกระจายไปตามที่ตั้งชุมชน เหล่านั้นได้อย่างทั่วถึง

ในขณะที่เดียวกันอำเภอปากช่องก็ขาดแผนพัฒนาอำเภอ เพื่อจัดวางรูปแบบการพัฒนา และการให้บริการดังกล่าว ชุมชนแห่งนี้จึงเติบโตขึ้นอย่างตามบุญ ตามกรรม อาศัยความได้เปรียบจากที่ตั้งทางเศรษฐกิจ และทรัพยากรที่มีอยู่ ประชากรของอำเภอปากช่องจึงมีรายได้ที่พอจะเลี้ยงตนเองได้ แต่ถ้าหากไม่คำนึงถึงการวางแผน เพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวแล้ว จะทำให้ปัญหาเหล่านี้ยากแก่การแก้ไขต่อไปในอนาคตอันใกล้

๔.๒ วัตถุประสงค์ในการพัฒนาอำเภอปากช่อง

วัตถุประสงค์ในการที่จะพัฒนาอำเภอปากช่อง เพื่อให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาอำเภอปากช่อง ดังนี้

๑. เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และการอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตร โดยคำนึงถึง สภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมของอำเภอปากช่อง เป็นสำคัญ
๒. เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชากร โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ อันจะเป็นการลดความแตกต่างของสังคมด้วย
๓. เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นอย่างมีแผน และพยายามให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะดำเนินการพัฒนา และจัดหาบริการขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนโดยทั่วถึง
๔. เพื่อเร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักและสิ่งแวดล้อม

๔.๓ กลวิธีในการพัฒนา

จากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาอำเภอปากช่อง คือ การเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ การปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของท้องถิ่น และการเร่งบูรณะการบริหารทรัพยากรหลัก และสิ่งแวดล้อม จะใช้กลวิธีในการพัฒนา ดังนี้ คือ

๑. จัดหาทางเพิ่มการลงทุน โดยชักจูงให้มีการลงทุน เพื่อพัฒนาจากแหล่งทุนภาคเอกชนภายนอกเพิ่มขึ้น
๒. จัดการศึกษาทางด้านเทคนิคและวิชาชีพที่เกี่ยวกับการผลิตและการบริการที่สอดคล้องกับความต้องการทางด้านแรงงาน ของท้องถิ่น
๓. พยายามจัดให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม เพื่อ อำนาจต่อรอง เกี่ยวกับราคาของผลผลิต และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งทางด้านเงินทุน และการเผยแพร่ความรู้ความก้าวหน้าทางการผลิตใหม่ ๆ
๔. พยายามจัดให้มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อำนวยความสะดวกต่อการผลิต เช่น การปลูกป่าเพิ่มเติม อนุรักษ์รักษาดินน้ำลำธาร ให้มีความชุ่มชื้น โดยสนับสนุนให้มีการใช้มาตรการอันเข้มงวดทั้งทางการพัฒนา และการใช้กฎหมายบังคับ
๕. จะพัฒนาอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับการใช้ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น เป็นวิสาหกิจ และ เชื่อมโยงกับการพัฒนาฝีมือแรงงานกับครอบครัวเกษตรกร เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีรายได้เพิ่มขึ้น
๖. สนับสนุนให้มีการสร้างงานทางด้านบริการเพิ่มขึ้น เช่น ทางด้านการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ฤดูกาลประกวดผักและผลไม้ที่เป็นสินค้าหลักของอำเภอปากช่อง เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายยังบริเวณอำเภอปากช่อง และมีนโยบายที่สอดคล้องร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการปรับปรุงวนอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่

ให้สะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อน รวมทั้งบริเวณอ่างเก็บน้ำลำตะคองด้วย

๗. สนับสนุนให้มีการยกฐานะ สุขาภิบาลปากช่องขึ้นเป็นเทศบาล เพื่อความเป็นอิสระในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

๔.๔. เป้าหมายในการพัฒนา

ในการที่จะกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ได้แยกพิจารณาเป้าหมายเป็น ๒ ระยะคือ เป้าหมายระยะสั้น (พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๔) และ เป้าหมายระยะยาว (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๕, ในการนี้จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และส่วนประกอบอายุ จะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายในอนาคต^๑ ดังนั้นจากตารางที่ ๓.๕ ซึ่งแสดงส่วนประกอบอายุประชากรอำเภอปากช่อง จะเห็นว่า อัตราส่วนของประชากรตั้งแต่ปี ๒๕๒๐ จนถึงปี ๒๕๒๔ ระหว่างอายุ ๐-๑๔ ปี ลดลงจากร้อยละ ๔๖.๑๓ เหลือเพียงร้อยละ ๔๓.๘๔ ในขณะที่ระหว่างช่วงอายุ ๑๕-๖๔ ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๑.๘๘ มาเป็นร้อยละ ๕๓.๘๐ แสดงให้เห็นว่า อัตราส่วนระหว่างวัยแรงงานที่ต้องรับผิดชอบต่อวัยนอกแรงงานลดลงมาจาก ๑:๐.๘๓ คน ในปี ๒๕๒๐ เหลือเพียง ๑:๐.๘๕ คน ในปี ๒๕๒๔ นั่นคือประชากรที่ทำงาน ๑ คน ต้องรับผิดชอบกับผู้ที่ยังทำงานไม่ได้ หรือพ้นวัยแรงงานไปแล้วไม่ถึง ๑ คน และอัตราส่วนนี้จะลดลงเรื่อย ๆ ถ้าหากว่าการดำเนินงานทางด้านการวางแผนครอบครัวบรรลุเป้าหมายตามข้อจำกัด

^๑George W. Barclay. "Growth and Age Structure",

Techniques of Population Analysis. (John Wiley & Sons, Inc. 1972)

ในการใช้ผลจากการคำนวณข้อ ๔ ส่วน ๓.๒ เรื่อง ประชากรและการคาดประมาณ อัตราการ
เพิ่มของประชากรของอำเภอปากช่อง จะลดลงจากร้อยละ ๓.๐๒ ในปี ๒๕๒๐ เหลือเพียงร้อยละ
๒.๑๐ ในปี ๒๕๓๕ และจำนวนประชากรอายุระหว่างวัยแรงงานต่อวัยนอกแรงงานแล้วจะเป็น ๑:
๐.๖๖ คน เท่านั้น

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ในแต่ละส่วนประกอบอายุ
อำเภอปากช่อง

พ.ศ.	จำนวนประ ชากรทั้งสิ้น	ส่วนประกอบประชากร								
		๐-๑๔			๑๕-๖๔			๖๕+		
		จำนวน	เพิ่ม	%	จำนวน	เพิ่ม	%	จำนวน	เพิ่ม	%
๒๕๒๐	๑๑๙,๑๑๘	๕๔,๙๕๖	-	-	๖๑,๗๙๔	-	-	๒,๓๖๘	-	-
๒๕๒๑	๑๒๒,๖๗๗	๕๕,๙๘๗	๑,๐๓๑	๑.๘๗	๖๔,๑๕๗	๒,๓๖๑	๓.๘๕	๑๒,๕๓๓	๑๖๕	๖.๙๗
๒๕๒๒	๑๒๖,๒๕๕	๕๖,๙๓๙	๙๔๘	๑.๖๙	๖๖,๖๑๗	๒,๔๖๐	๓.๘๓	๒,๖๙๙	๑๖๖	๖.๕๕
๒๕๒๓	๑๒๙,๘๔๔	๕๗,๘๐๗	๘๖๘	๑.๕๒	๖๙,๑๖๘	๒,๕๕๑	๓.๘๓	๒,๘๖๙	๑๗๐	๖.๓๐
๒๕๒๔	๑๓๓,๔๗๖	๕๘,๕๒๒	๗๑๕	๑.๒๔	๗๑,๙๓๘	๒,๗๗๐	๔.๐๐	๓,๐๑๖	๑๔๗	๕.๑๒
๒๕๒๕	๑๓๗,๑๑๑	๕๙,๑๙๒	๖๗๐	๑.๑๔	๗๔,๘๐๓	๒,๘๖๕	๓.๙๘	๓,๑๗๙	๑๖๑	๕.๓๔
๒๕๓๐	๑๕๕,๓๘๓	๖๑,๘๕๐	๒,๖๕๘	๐.๙๐ ^๑	๘๙,๓๖๙	๑๕,๕๖๖	๓.๘๙ ^๑	๔,๑๖๔	๙๘๕	๖.๑๙ ^๑
๒๕๓๕	๑๗๓,๖๐๗	๖๓,๑๖๘	๑,๓๑๘	๐.๕๕ ^๒	๑๐๔,๗๑๘	๑๕,๓๔๙	๓.๕๓ ^๒	๕,๗๒๑	๑,๕๕๗	๗.๕๘ ^๒

หมายเหตุ: ๑. อัตราการเพิ่มเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๒๕-๒๕๓๐

๒. อัตราการเพิ่มเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๓๐-๒๕๓๕

จึงสรุปได้ว่า จากตารางที่ ๔.๑ จะมีประชากรในวัย ๐-๑๔ มีเพิ่มขึ้นประมาณปีละ ๔๘๐ คนโดยเฉลี่ย ในขณะที่ ประชากรในวัย ๑๕-๖๔ ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน เพิ่มขึ้นประมาณปีละ ๒,๗๐๐ คน และวัยพ้นแรงงานอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นประมาณ ๒๐๐ คน ต่อปี แต่อัตราการเพิ่มนี้ จะเห็นว่า เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าในช่วงระยะเวลา ๕ ปีแรก (พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๔) และจะค่อย ๆ ลดลงในช่วง ๑๐ ปีหลัง

การกำหนดเป้าหมายสำหรับแนวทางการพัฒนา จึงแบ่งเป็น ๒ ระยะ ด้วยเหตุผลดังกล่าวอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาจากโครงสร้างปัญหาารวมของอำเภอ

๔.๔.๑ เป้าหมายระยะสั้น (พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๔) เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาอำเภอปากช่อง จึงได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาที่สำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

ก. กำหนดให้รายได้ต่อบุคคลของอำเภอปากช่องในช่วงเวลานี้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ ๒.๖ ต่อปี^๑ ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกับแผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ในขณะที่จำนวนประชากรตามการคาดประมาณเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ ๒.๗ จะทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมอำเภอปากช่องเพิ่มขึ้นจาก ๖๙๓.๒๖ ล้านบาท ในปี ๒๕๑๔ (ราคาคงที่ปี ๒๕๑๔) เป็น ๑,๑๙๕.๗๙ ล้านบาท ในปี ๒๕๒๔ หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ ๑๐.๓๖% (ตารางที่ ๔.๒)

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาสมบูรณ์แบบ จังหวัดนครราชสีมา ฉบับแปล-สรุป. หน้า ๒๒๔.

ตารางที่ ๔.๒ เป้าหมายมวลรวมผลิตภัณฑ์ต่อบุคคล ของอำเภอปากช่อง

พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๒๔

	๒๕๑๘	๒๕๑๙	๒๕๒๐	๒๕๒๑	๒๕๒๒	๒๕๒๓	๒๕๒๔	อัตราเพิ่ม เฉลี่ย
มวลรวมผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท) ^๑	๖๙๓.๒๖	๘๕๓.๐๖	๘๙๑.๔๕	๑,๐๒๒.๓๒	๑,๐๘๔.๗๑	๑,๑๓๙.๒๐	๑,๑๙๕.๗๘	๑๐.๓๖
ประชากร (ล้านคน)	๐.๐๘๗	๐.๑๐๘	๐.๑๑๐	๐.๑๒๓	๐.๑๒๗	๐.๑๓๐	๐.๑๓๓	๒.๗
รายได้ต่อบุคคล (บาท)	๗,๖๙๘.๕	๗,๘๘๘.๗	๘,๑๐๔.๑	๘,๓๑๕.๘	๘,๕๔๑.๑	๘,๗๖๓.๑	๘,๙๙๐.๘	๒.๖

หมายเหตุ: ๑. ราคาคงที่ปี ๒๕๑๘

๒. จำนวนประชากรในปี ๒๕๑๘-๒๕๒๐ เป็นตัวเลขจริง

๓. จำนวนประชากรในปี ๒๕๒๑-๒๕๒๔ เป็นตัวเลขประมาณการ

ข. จากเป้าหมายที่กำหนดให้ รายได้ต่อบุคคลของอำเภอปากช่องเพิ่มขึ้นในอัตรา ร้อยละ ๒.๖ อันจะทำให้มวลรวมผลิตภัณฑ์อำเภอเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐.๓๖ โดยเฉลี่ยต่อปี (ตาราง ที่ ๔.๒) จะเป็นผลจากการเพิ่มผลผลิตทางด้านการอุตสาหกรรม การค้าและบริการมากขึ้นกว่า เดิม ด้วยสาเหตุที่ว่า การผลิตในสาขาเกษตรกรรมขยายตัวได้ช้ากว่าสาขาอื่น ๆ ดังนั้น การที่ จะส่งเสริมการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตร จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการ พิจารณา คือ อุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ อุตสาหกรรม การผลิตน้ำมันจากพืชน้ำมัน อุตสาหกรรมการผลิตเยื่อกระดาษ และกระดาษจากต้นข้าวโพด ข้าวฟ่าง ซึ่งปลูกมากในอำเภอ ปากช่อง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ^๑ เพราะเป้าหมายการผลิตทางด้าน กสิกรรมของอำเภอ ปากช่อง ตามแผนพัฒนาจังหวัด (ตารางที่ ๔.๓) จะเห็นว่าไม่ได้มีเป้าหมายในการขยายพื้นที่

^๑Chien Chu, et al. Pulp and Paper From Sorghum (Sorghum Vulgare). Report no. 2. (Applied Scientific Research Corporation of Thailand, 1972) pp. 1-๐.

ในการผลิตมากนัก และการเพาะปลูกพืชบางอย่างก็มีเป้าหมายที่จะลดเนื้อที่การเพาะปลูกลงอีกด้วย นอกจากนี้ สภาพภูมิอากาศของอำเภอปากช่อง ยังเหมาะสมในการที่จะส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เช่น สัตว์ปีก วัวเนื้อ และวัวนม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และจะทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดปีอีกด้วย

ตารางที่ ๔.๓ เป้าหมายการผลิตทางด้านกิจกรรมอำเภอปากช่อง ตามแผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา

	๒๕๒๐		๒๕๒๔	
	เนื้อที่ (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	เนื้อที่ (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)
ข้าว	๒.๕	๐.๘๗	๓	๑.๐๒
มันสำปะหลัง	๙.๕	๑๗.๑	๒๐	๔๔
ข้าวโพด	๖๘๐	๒๐๔	๔๐๐	๑๗๐
ถั่วเขียว	๑๑	๑.๖๕	๑๔	๒.๘๕
ถั่วลิสง	๖.๕	๑.๑๐	๗	๑.๔๗

ที่มา: แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔

ค. เป้าหมายการส่งเสริม และพัฒนาอำเภอปากช่อง ให้มีแหล่งท่องเที่ยว ที่ชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายยังอำเภอปากช่อง คือ แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานเขาใหญ่ และอ่างเก็บน้ำลำตะคอง ซึ่งท้องถิ่นจะต้องประสานงานกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในนโยบายระดับชาติ จัดให้มีบริการขั้นพื้นฐานที่จะอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ยานพาหนะในการเดินทาง การจัดเทศกาลประกวดพืชผัก และผลไม้ของท้องถิ่น เป็นการสร้างงานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น

ง. เป้าหมายการส่งเสริมให้มีการ ยกฐานะสุขาภิบาลปากช่อง เป็น เทศบาล เพื่อที่จะได้มีการปกครองท้องถิ่นที่เป็นของตนเอง เนื่องจากสุขาภิบาลปากช่อง มีแนวโน้มในการพัฒนาค่อนข้างสูง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การยกฐานะขึ้นเป็น เทศบาลจะสามารถทำให้ท้องถิ่นมีนโยบายในการพัฒนาของตนได้เด่นชัด และตรงกับความต้องการของประชากรในท้องถิ่นมากขึ้น

จ. เป้าหมายในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และป่า ต้นน้ำลำธารอัน เป็นปัจจัยสำคัญในการเกษตร โดยมีเป้าหมายการปลูกป่าอย่างน้อยให้มีเนื้อที่ตาม เขตป่าสงวน ให้ เป็นป่าที่มีสภาพดี นั่นคือ จะต้องพยายามปลูกป่าให้ได้อย่างน้อยเฉลี่ยปีละ ๓๐ ตารางกิโลเมตร ภายในระยะเวลา ๕ ปี

ตารางที่ ๔.๔ รายชื่อป่าสงวนอำเภอปากช่อง พ.ศ. ๒๕๑๘

หน่วย: ตารางกิโลเมตร

ชื่อป่าสงวน	เนื้อที่	เนื้อที่ถูกทำลาย	เนื้อที่เหลือ ๒๕๑๘
ป่าดงพญาเย็น	๑๕๖.๔๙	๑๔๔.๖๗	๑๑.๘๒
ป่าเขาเตียน และเขาเขื่อนลั่น	๓๑.๐๐	๒.๙๔	๒๘.๐๖
ป่าเขาเสียดอ้า ป่าเขานกยูง และป่าหินอ่าง	๑๐๑.๖๙	๓.๑๑	๙๘.๕๘
รวม	๒๘๙.๑๘	๑๕๐.๗๒	๑๓๘.๔๖

ที่มา: แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔

และจัดเขตการเกษตร เพื่อความเหมาะสมในการใช้ที่ดิน สามารถส่งเสริมการเพาะปลูกให้ได้ผลดีมากยิ่งขึ้น และจะ เป็นการป้องกันการบุกรุกทำลายป่า เพื่อใช้ เป็นที่ทำกินอีกด้วย

ฉ. เป้าหมายทางการศึกษา ในระยะ ๕ ปี ให้มีการขยายห้องเรียน และจำนวนครูเพิ่มขึ้น เพื่อสามารถรับเด็กระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นอีกปีละ ๒,๕๐๐ คน โดยเฉลี่ย เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษา เพื่อให้โรงเรียนสามารถรับเด็กที่จบการศึกษาในแต่ละระดับ เข้าศึกษาต่อได้

๔.๔.๒ เป้าหมายระยะยาว (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๕) ในการกำหนดเป้าหมายระยะยาว ในการพัฒนาอำเภอปากช่อง สิ่งที่สำคัญและเป็นพื้นฐานในการศึกษา คือ

ก. เป้าหมายทางการศึกษาทางด้านอาชีพ ที่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานที่เพิ่มขึ้นในท้องถิ่น ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและบริการ โดยมีเป้าหมายให้จัดตั้งโรงเรียนระดับอาชีวศึกษา ในรูปแบบและขนาดที่สามารถผลิตแรงงานที่มีคุณภาพ เพื่อเข้ารับงานที่ต้องการใช้ฝีมือ และความรู้ในท้องถิ่นได้ ในขณะที่เดียวกันก็จัดให้มีโครงการฝึกอบรมอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นด้วย

ข. เป้าหมายในการเพิ่มบริการสาธารณะ ให้เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยกระจายไปยังชุมชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เช่น การปรับปรุงถนน เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับตำบล และตำบลกับอำเภอ ให้ใช้ได้ทุกฤดูกาล การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และน้ำสะอาดเพื่อการบริโภค รวมทั้งทางด้านพลังงานที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อม

ค. ให้มีการจัดทำผังเมืองสำหรับชุมชนที่เป็นสุขาภิบาลปากช่อง และสุขาภิบาลกลางคอง ในปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของชุมชนอย่างมีแบบแผน

ง. จัดให้มีกลุ่มเกษตรกร และสหภาพแรงงานท้องถิ่น ที่สามารถเป็นตัวแทนผู้ใช้แรงงานดังกล่าว เพื่อความก้าวหน้าทางการผลิตและความเป็นธรรมในสังคม

๔.๕ แนวทางในการพัฒนา

จากวัตถุประสงค์และ เป้าหมายในการพัฒนาอำเภอปากช่อง ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว จึงกำหนดแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๔.๕.๑ แนวทางพัฒนาการผลิตทางการเกษตร เน้นการเพิ่มผลผลิตพืชหลัก อันได้แก่ ข้าวโพด ถั่ว มันสำปะหลัง พืชผักและผลไม้ ในท้องที่ที่เหมาะสม โดยปรับปรุงประสิทธิภาพของการเพาะปลูก ทั้งในแง่ของเมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช การเลือกใช้ที่ดินที่เหมาะสม การบำรุงรักษาดิน ตลอดจนการปรับปรุงประสิทธิภาพของตัวเกษตรกรเอง โดยวิธีการแนะนำ สาธิต ตลอดจนการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้โดยอาศัยการพัฒนาระบบชลประทานการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติหลัก เป็นปัจจัยสำคัญ

๔.๕.๒ แนวทางการส่งเสริมอาชีพ มุ่งหวังที่จะให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเน้นการส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนหลังฤดูเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการปลูกพืชอื่น ที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรนอกจากพืชหลัก เช่น มะขาม มะม่วงหิมพานต์ ไม้ตุง พืชผลไม้ยืนต้น ฯลฯ โดยวิธีการแจกพืชพันธุ์ และให้คำแนะนำ รวมทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ โดยแจก หรือให้ยืมพ่อพันธุ์ ผ่านกลุ่มเกษตรกร

ทางด้าน การอุตสาหกรรมและบริการ ควรจัดให้มีการสร้างงานเพื่อรองรับแรงงานที่เพิ่มขึ้น และแรงงานที่เป็นส่วนเกินจากแรงงานเกษตรกร ทั้งนี้โดยการสนับสนุน และส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลส่วนกลาง

๔.๕.๓ แนวทางการกระจายบริการขั้นพื้นฐาน เน้นการก่อสร้างถนน และสะพาน จากตำบล ถึงอำเภอ เป็นอันดับแรก และถนนจากหมู่บ้านถึงตำบลเป็นอันดับรอง โดยพิจารณาความสำคัญของหมู่บ้าน และตำบลเป็นหลัก ส่วนน้ำเพื่อบริโภค และใช้สอย พิจารณาจากเขตพื้นที่ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำเป็นอันดับแรก สำหรับไฟฟ้า และพลังงาน จะได้

ดำเนินการตามโครงการติดตั้งไฟฟ้าหมู่บ้าน ๑๐ จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โครงการไฟฟ้าชนบทระยะที่ ๑ โครงการไฟฟ้าตำบล และการติดตั้งไฟฟ้าในชนบทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยพิจารณาจากปัญหาความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และควรจัดหากระแสไฟฟ้าให้แก่ศูนย์อนามัย และศูนย์ชุมชนเท่าที่จำเป็น ตลอดจนจัดหาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการคมนาคมอย่างเพียงพอ นอกเหนือจากการคำนึงถึงความสะดวกคล่องกับความต้องการบริการขั้นพื้นฐานสำหรับการอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น

๔.๕.๔ แนวทางการกระจายบริการด้านสังคม เป็นการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน และเพิ่มจำนวนครู ให้เพียงพอกับการขยายตัวของจำนวนเด็กในวัยเรียนประถมศึกษาภาคบังคับ เป็นอันดับแรก ส่วนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการเพิ่มประสิทธิภาพครูผู้สอนในเรื่องการเรียนการสอน เป็นอันดับรอง และในระยะยาวควรจัดให้มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และการฝึกฝนอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการทางด้านแรงงานของท้องถิ่น เป็นประการสำคัญ อีกประการหนึ่ง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสาธารณสุข มุ่งที่จะเพิ่มจำนวนบุคลากร เพื่อที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้บริการรักษาประชาชนอย่างทั่วถึง (mass medicine) และให้ความรู้ทางด้านอนามัยและป้องกันโรคพร้อมกันไปด้วย

๔.๕.๕ แนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานของบุคลากรที่มีหน้าที่ และส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีการฝึกอบรม ประชุมประสานงาน เพื่อความเข้าใจอันดี ในความมุ่งหวังที่จะพัฒนาท้องถิ่น จัดหาและให้มีสวัสดิการ เพื่อเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกล โดยความสนับสนุนจากรัฐบาลส่วนกลาง

๔.๖ การกำหนดพื้นที่ตามแนวทางพัฒนา

เพื่อให้การวางแผนพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การกำหนดพื้นที่ตามแนวทางพัฒนา จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่ง ปัจจัยที่สำคัญประการแรกในการนี้ คือ ความสัมพันธ์ทางสภาพภูมิศาสตร์ (topographical nature) ซึ่งอาจจะ เป็นเครื่องกีดกัน หรือ เป็นเครื่องช่วยให้ความสะดวกในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ได้ เช่น ระยะทางระหว่างชุมชนต่าง ๆ ภูเขา ความสูงต่ำของพื้นที่ เส้นทางน้ำ ลักษณะการใช้ที่ดิน (existing land use) และความเหมาะสมในการใช้ที่ดิน (land suitability) ที่ช่วยให้เกิดโอกาสในการสร้างงาน และสามารถส่งเสริมบริการทางด้านสังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ แต่ระยะทางที่ใกล้เคียงกัน ระหว่างชุมชนต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งก็เป็นที่ได้เปรียบของชุมชนนั้น ๆ ก็อาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาได้ ในกรณีที่จะกำหนดแหล่งอุตสาหกรรม อันจะทำให้เกิดมลภาวะที่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม ทำลายอากาศ และพื้นดินที่ใช้ในการเกษตรได้^๑

ในการกำหนดพื้นที่ตามแนวทางพัฒนาอำเภอปากช่อง ได้คำนึงถึงข้อจำกัดดังกล่าว ทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับจังหวัด และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ที่กำหนดให้จังหวัดนครราชสีมา เป็นเมืองหลักสำหรับอนุภาคตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอำเภอปากช่องก็เป็นอำเภอที่มีแนวโน้มในการพัฒนาค่อนข้างสูง ดังที่เห็นจากการวิเคราะห์ในบทที่ ๓ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความได้เปรียบทางด้าน

^๑U.N. Asian Development Institute. "Maps as Instruments of Locational Analysis" Analysis and Planning for Local and Area Development: A Methodological Introduction: p.15.

ที่ตั้งของอำเภอปากช่อง ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางหลวงหมายเลข ๒ และมีโครงข่ายถนนในระดับที่ สะดวกพอสมควร

จากแผนภูมิที่ ๑๕ แสดงแนวเขตป่าไม้ และพื้นที่ทำกิน พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งเป็นการ แปลถ่าย จากภาพถ่ายดาวเทียม ปี ๒๕๑๘ ประกอบกับแผนภูมิที่ ๑๗ แสดงความหนาแน่นประชากร เฉลี่ยรายตำบล และเขตสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๕๑๖ เปรียบเทียบกับแผนภูมิที่ ๑๘ แสดงความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยรายตำบล และเขตสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๕๒๐ จะเห็นว่า ยุคของการบุกเบิก พื้นที่เพื่อทำการเกษตรได้หมดไปแล้ว เพราะพื้นที่ทำกินเริ่มบุกรุกเข้าไปทำลายเนื้อที่ป่าเป็น อันมาก ประชากรไม่สามารถเข้าไปขยายพื้นที่ทำกินในชนบทได้อีก ซึ่งสังเกตได้จากการที่ความ หนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในเขตชนบท ในระยะเวลา ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๐) ไม่มีการ เปลี่ยนแปลงมากนัก (ตารางที่ ๓.๑๓) และในส่วนที่เป็นบริเวณชุมชน สุขาภิบาลปากช่อง ก็เริ่ม มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๒ อย่างไม่มีแผน ทำให้การจัดบริการ ทางด้านสาธารณสุข โภค สารอาหาร การไม่ทั่วถึง จึงได้พิจารณาการกำหนดพื้นที่ตามแนวทาง พัฒนาอำเภอปากช่องออกเป็น ๒ ส่วน คือ บริเวณชุมชนเมือง เฉพาะเขตสุขาภิบาลปากช่อง และบริเวณพื้นที่ชนบท

๔.๖.๑ บริเวณชุมชนเมือง ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนเมืองนี้ ได้พิจารณาถึง ความสัมพันธ์อันประกอบด้วย กิจกรรมอันซับซ้อนของมนุษย์ต่อมนุษย์ (Man-Man) ไม่ใช่มนุษย์ ต่อพื้นที่ (Man-Land) เท่านั้น ภายใต้รูปแบบจำลอง (model) ที่สำคัญทางด้านกายภาพกับ ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งไม่สามารถจะรวบรวมไว้ได้ทั้งหมดในที่นี้ จึงได้เลือก เน้นเฉพาะกิจกรรมที่คงที่ (static) มากกว่า

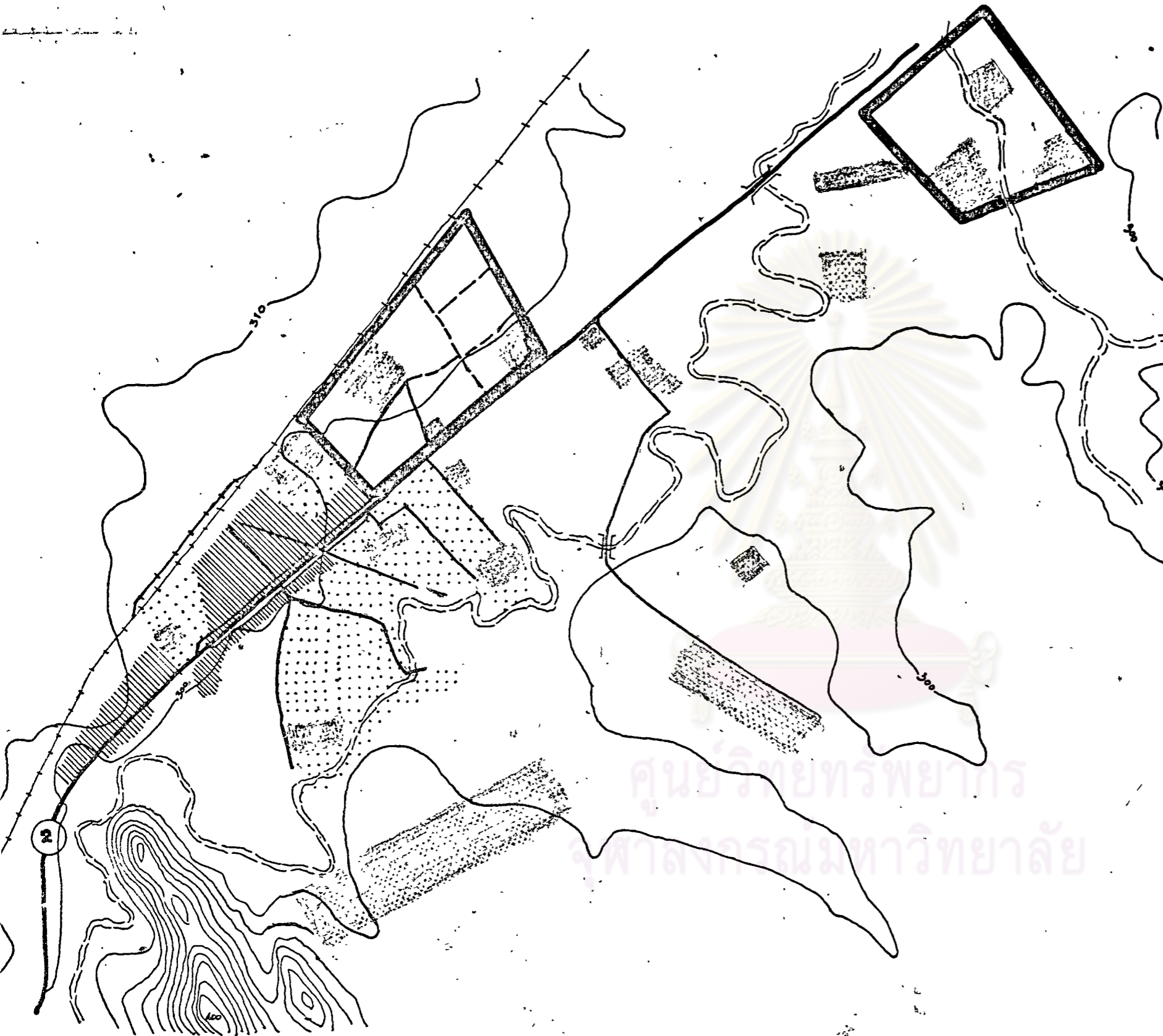
กิจกรรมที่เคลื่อนไหว (dynamic)^๑ ถึงแม้รูปแบบของการใช้ที่ดินจะเป็นผลเบื้องต้นมาจากแรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมที่เกิดจากข่ายการคมนาคม (web of transportation) อันเป็นส่วนหนึ่งของกลไกทางเศรษฐกิจของสังคม (economic mechanism of society)^๒ ก็ตาม

สำหรับบริเวณสุขาภิบาลปากช่อง ที่กำลังพัฒนาอยู่นี้มีลักษณะตามที่ Berry และ Garrison ได้อธิบายไว้ว่าเป็นลักษณะ Commercial Structure of American Cities แบบ Riobons ซึ่งไม่ได้วางแผน การเจริญเติบโตเป็นไปตามแนวถนนผ่านการค้าเก่า ประกอบกับแนวของอาคารร้านค้าที่ให้บริการทางด้านอาหารซึ่งเป็นความต้องการขั้นต้น เกิดขึ้นตาม Highways^๓

^๑B.J. Garner. "Methods of Urban Geography and Settlement Location", Models in Geography. Edited by Richard J. Chorley and Peter Haggett, (London and Southampton: The Camelot Press Ltd. 1971) p. 303.

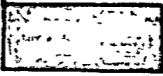
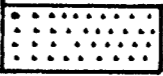

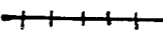
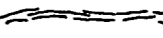

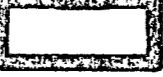
^๒Ibid., p. 335

^๓B.J.L. Berry and W. Garrison. "Alternate Explanations of Urban Rank Size Relationships", Annals of the Associates of American Geographers. 48, 83-91.

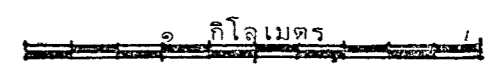

แผนภูมิที่ ๕๖ แสดงพื้นที่เพื่อการขยายพัฒนาเมือง

สัญลักษณ์

- ย่านการค้าและบริการปัจจุบัน
- สถานที่ราชการ โรงเรียน วัด
- ย่านที่พักอาศัยปัจจุบัน
- พื้นที่ลุ่มและที่ทำการเพาะปลูก
- ทางรถไฟ
- เส้นทางน้ำ
- ทางหลวงหมายเลข ๕
- พื้นที่ขยายเพื่อการพัฒนาเมือง

สุขาภิบาลปากช่อง

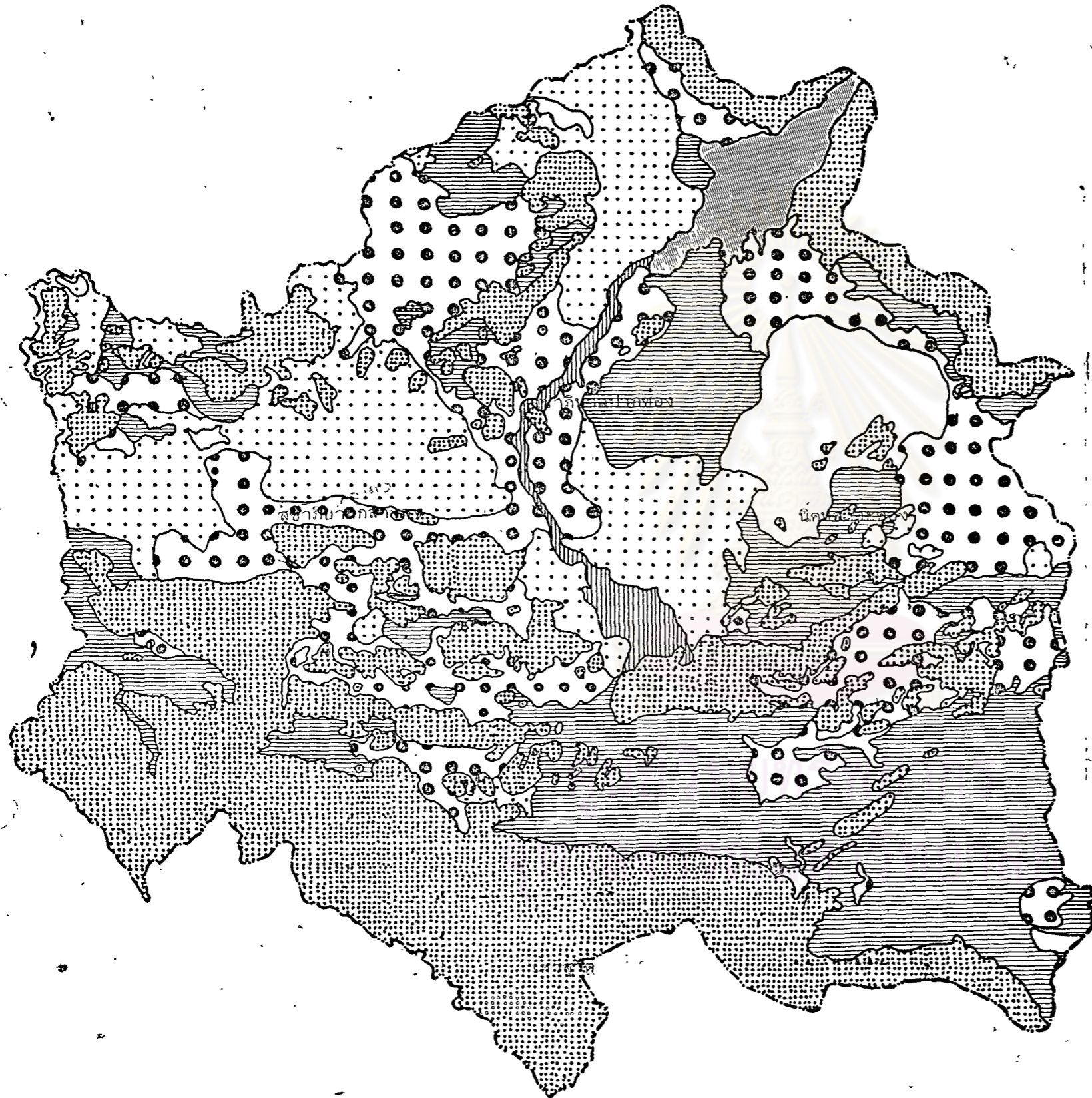
การพิจารณากำหนดพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาสำหรับเขตชุมชนเมือง บริเวณสุขาภิบาลปากช่อง ได้คำนึงถึง "ทฤษฎีที่ตั้ง: พื้นฐานทางการวางแผน" ที่ H. C. H. H. ได้สนับสนุนให้พิจารณาเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม^๑ และ Ekistic elements ดังได้กล่าวมาแล้ว

เนื่องจากพื้นที่บริเวณชุมชนสุขาภิบาลปากช่อง ถูกจำกัดด้วยเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ กับเส้นทางหลวงหมายเลข ๒ มีลำตะคองอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตัวเมือง ประกอบกับชุมชนแห่งนี้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร เพื่อรวบรวมไปยังที่ต่าง ๆ และต่างประเทศ แล้วทำหน้าที่ให้บริการทางด้านซ่อม เครื่องจักร เครื่องยนต์ที่ใช้ในการเกษตรกรรม จึงทำให้บริเวณนี้มีประชากรหนาแน่น และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่สำคัญที่ชุมชนแห่งนี้กำลังประสบอยู่ ก็คือ การขยายตัวของเขตเมืองอย่างรวดเร็ว (rapid growth on the urban periphery) และเริ่มก่อให้เกิดปัญหาทางด้าน น้ำเสีย อากาศเสีย การจราจร การขาดแคลนน้ำใช้อุปโภคบริโภค และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ^๒ การที่ทางราชการประกาศขยายพื้นที่สุขาภิบาลเพิ่มขึ้นจาก ๔ ตารางกิโลเมตร เป็น ๑๔ ตารางกิโลเมตร นั้น ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหามลพิษของเมือง เพราะการประกาศขยายเขตสุขาภิบาล ไม่ได้กำหนดไปตามแนวการเจริญเติบโตของเมืองที่เป็นอยู่ และไม่ได้มีแผนการจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้สอดคล้องกับพื้นที่ที่ประกาศขยายไปด้วยจึงได้เสนอพื้นที่เพื่อแผนการขยายการ

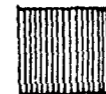

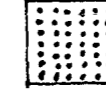

^๑J. Brian H. H. "Location Theory: A Foundation for Planning", Urban & Regional Planning: A systems Approach. (New York, Washington: Praeger Publisher, 1973) pp. 52-70

^๒William Goodman. "Land Use Studies", Principles and Practice of Urban Planning. (Washington D.C.: International City Managers' Association, 1968) pp. 106-9.

แผนภูมิที่ ๓๗ แสดงความเหมาะสมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

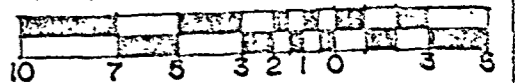

สัญลักษณ์

- บริเวณที่ควรใช้ทำนา ถ้ามีการชลประทาน อาจทำนาได้ ๒ ครั้งในรอบปี
- บริเวณที่ควรใช้ปลูกพืชไร่
- บริเวณที่ควรปลูกพืชไร่และไม้ผลบางชนิด
- บริเวณที่ควรใช้ทำแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์
- บริเวณที่ควรสงวนไว้สำหรับปลูกป่าหรือเป็นป่าตามธรรมชาติ เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน ที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและแหล่งต้นน้ำลำธาร
- บริเวณที่เป็นบึงและอ่างน้ำ
- บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน

อ. ปากช่อง
จ. นครราชสีมา

กิโลเมตร

พัฒนาชุมชนสุขาภิบาลปากช่อง ตามพื้นที่ที่แสดงในแผนภูมิที่ ๓๖ ซึ่งการเสนอพื้นที่สำหรับแผนการขยายเมืองนี้ ไม่ใช่เป็นแผนขั้นสุดท้าย (definitive plan) ที่สมบูรณ์ เนื่องจากข้อมูลบางประการไม่สามารถนำมาวิเคราะห์และ เสนอให้เห็นได้อย่างชัดเจน

๔.๖.๒ บริเวณพื้นที่ชนบท สำหรับพื้นที่ของอำเภอปากช่อง ซึ่งชุมชนใหญ่ คือ สุขาภิบาลปากช่อง และสุขาภิบาลกลางดง ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางหลวงหมายเลข ๒ สภาพทางภูมิศาสตร์โดยทั่วไป ของอำเภอปากช่อง ที่เป็นพื้นที่เนินสูง ๆ ต่ำ ๆ ล้อมรอบด้วยภูเขา ความเหมาะสมในการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เหมาะแก่การเกษตรกรรม และเป็นป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ตามที่แสดงในแผนภูมิที่ ๓๗ โครงข่ายถนน เป็นไปในลักษณะที่ครอบคลุมพื้นที่ค่อนข้างทั่วถึง (แผนภูมิที่ ๓๓) ปัญหาในการใช้ที่ดินที่อำเภอปากช่อง ประสบอยู่ก็คือ พื้นที่ทั้งหมดของอำเภอประมาณร้อยละ ๒๕.๒๔ (ตารางที่ ๓.๑๒) เป็นพื้นที่หวงห้ามทางราชการ และป่าสงวน ราษฎรที่บุกรุกเข้าไปทำกินในบริเวณนี้จึงไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และเป็นการทำลายสภาพแวดล้อม ลำน้ำที่สำคัญ คือ ลำตะคอง ซึ่งจะตื่นเขินในฤดูแล้ง การเกษตรกรรมจึงเป็นแบบที่พึ่งน้ำฝน เมื่อปีใดปริมาณน้ำฝนน้อย หรือไม่ตกตามฤดูกาล จะเกิดความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร การที่ได้กำหนดเป้าหมายในการปลูกป่า และบำรุงรักษาป่าให้อยู่ในสภาพดี จึงเป็นการช่วยให้พื้นที่ดินของอำเภอปากช่องชุ่มชื้น และป้องกันการถูกทำลาย (erosion) เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ลาดชันโดยทั่วไป จึงถูกชะล้างหน้าดินโดยง่าย ถ้าหากปราศจากพืชปกคลุม

ตารางที่ ๔.๓ จะเห็นว่า ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ไม่กำหนดให้ขยายพื้นที่การเกษตรกรรมของอำเภอปากช่อง จึงต้องหันมาพึ่งการอุตสาหกรรม ซึ่งอำเภอปากช่องมีแนวโน้มในการที่จะพัฒนาไปในด้านนี้ได้อยู่แล้ว ถ้าหากได้มีแผนการพัฒนาที่แน่นอน โดยมีการลงทุน และสนับสนุนการลงทุนจาก แหล่งเงินทุนภายนอก และนโยบายระดับประเทศ

จึงได้กำหนดพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาอำเภอปากช่อง ดังที่แสดงไว้ในแผนภูมิ

๔.๗ การกำหนดแผนงานและโครงการพัฒนา

ในการที่จะพัฒนาพื้นที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ การกำหนดแนวทาง แผนงาน หรือโครงการพัฒนา เป็นงานที่ค่อนข้างยาก เพราะแผนงานหรือโครงการเหล่านี้ควรจะได้รับ การปฏิบัติทันที ซึ่งในชุมชนขนาดเล็กจะทำได้ง่ายกว่า เพราะมีความแตกต่างทางด้านต่าง ๆ น้อย และปัญหาไม่ซับซ้อน ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ การที่จะพิจารณารายละเอียดบางสาขาอาจจะกระทำได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผนงานและโครงการที่จะบังเกิดผลดีในการปฏิบัติ จำเป็นจะต้องกำหนดให้สอดคล้องกับ development scenario ประกอบกับการวิเคราะห์หา development potential ทั้งในภาครัฐบาล และภาคเอกชนด้วย

สำหรับแนวทาง และวิธีการพัฒนาอำเภอปากช่องนี้ เป็นการเสนอแนะวิธีการ และวางแนวทางการพัฒนา เฉพาะหัวข้อเรื่อง แผนงาน และคำอธิบายประกอบแผนงานอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น จำเป็นจะต้องมีการวางรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการพัฒนาตามแผนงานดังกล่าวต่อไป พร้อมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของแผนงานและโครงการต่าง ๆ และกำหนดแผนการปฏิบัติ scheduling ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อความสะดวกแก่การปฏิบัติงาน และประหยัดค่าใช้จ่ายแรงงาน และเวลาในการบริหารแผนงานและโครงการด้วย

ก. แผนงานทางด้านการเกษตร

๑. แผนงานพัฒนาฝึกอบรมทางเกษตร เพื่อให้เกิดมีเกษตรกรชั้นผู้นำ (key farmer) ที่จะเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรอื่น ๆ ในท้องถิ่น
๒. แผนงานพัฒนาปรับปรุง และรักษาคืน และสมรรถนะของดิน
๓. แผนงานพัฒนาเกี่ยวกับระบบชลประทานและการระบายน้ำ
๔. แผนงานพัฒนาการเพิ่มผลผลิตพืชชนิดต่าง ๆ รวมทั้งทางด้านปศุสัตว์ และสัตว์ปีก
๕. แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร

๖. แผนงานด้านการวิจัย และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเกษตร
 ๗. แผนงานพัฒนาด้านสหกรณ์การเกษตร และการตลาด
 ๘. แผนงานพัฒนาเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์
 ๙. แผนงานพัฒนาด้านการส่งเสริมการปลูกพืชในพื้นที่ที่เหมาะสม
 ๑๐. แผนงานส่งเสริมการปลูกไม้ผลยืนต้น แทนการปลูกพืชไร่ตามการแบ่งเขตการใช้ที่ดินตามข้อเสนอของผู้วิจัยในแผนภูมิที่ ๓๘
- ข. แผนงานด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว
๑. แผนงานจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในบริเวณเขตอุตสาหกรรมที่กำหนดตามข้อเสนอของผู้วิจัย
 ๒. แผนงานการส่งเสริมการอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตรที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมันจากพืชน้ำมัน อุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษ และกระดาษจากต้นข้าวโพด ข้าวฟ่าง
 ๓. แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การบริการ และการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการเจริญของอำเภอปากช่อง
 ๔. แผนงานการพัฒนาบริเวณอ่างเก็บน้ำลำตะคองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
 ๕. แผนงานการส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชนในด้านการบริการ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว
- ค. แผนงานการใช้ที่ดินและระบบชุมชน
๑. แผนงานการออกกรรมสิทธิ์ที่ดินให้ราษฎรที่ทำกินอยู่ในบริเวณป่าที่หมดสภาพป่าแล้ว โดยมีนโยบายการใช้ที่ดินอย่างแน่นอน
 ๒. แผนงานการแบ่งเขตการใช้ที่ดิน เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปอย่าง

เหมาะสม และรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเอาไว้ตามแนว
ทางที่ผู้วิจัยเสนอ

๓. แผนงานทางด้านการจัดการป่าไม้ โดยจัดทำแผนแบ่งเขตป่าไม้
ให้ชัดเจน เช่น พื้นที่ป่าอนุรักษ์และคุ้มครองป่าในพื้นที่ลาดเอียง
พื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย ป่าที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ป่าเพื่อการผลิตไม้
พื้นที่ปลูกป่าทดแทนและเพิ่มเติม
๔. จัดทำแผนงานการศึกษาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานกายภาพ การใช้
ที่ดินในเขตชุมชน เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินในเขตสุขภาพบาลบวชของ
และสุขภาพบาลกลางดง

ง. แผนงานทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๑. จัดให้มีแผนงานด้านการพัฒนาถนนในเขตอำเภอบวชของ ไปยัง
ตำบล และหมู่บ้านต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายการปรับปรุงโครงข่าย
และสภาพถนนให้ใช้ได้ทุกฤดูกาล สำหรับหมู่บ้านที่สำคัญ ภายใน
ปี ๒๕๒๔
๒. แผนงานปรับปรุงระบบการสื่อสารคมนาคม เพื่อให้หมู่บ้านที่สำคัญ
ได้รับการติดต่อสื่อสารที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. จัดทำแผนการประสานงาน เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สอดคล้อง
กับการขยายตัวของชุมชนอย่างมีแผน
๔. แผนงานส่งเสริมการจัดการน้ำสะอาดสำหรับบริโภคอย่างน้อยหมู่บ้าน
ละหนึ่งแห่ง ภายในปี ๒๕๒๔
๕. แผนงานไฟฟ้าชนบท ตามโครงการไฟฟ้าชนบทแห่งชาติ และโครงการ
ไฟฟ้าชนบทของจังหวัด ที่จะทำให้หมู่บ้านในชนบทมีไฟฟ้าใช้ตาม
ลำดับความสำคัญ และความรีบด่วน รวมทั้งโครงการพัฒนาก๊าซ
ธรรมชาติจากมูลสัตว์ (Biogas) เพื่อใช้ในการหุงต้มอาหาร และ
ให้แสงสว่างภายในบ้าน

- จ. แผนงานทางด้านการศึกษา
๑. แผนงานการจัดชั้นเรียนภาคบังคับให้เพียงพอกับจำนวนประชากร
ในวัยเรียน อย่างน้อย ๘๐% ทุกระดับชั้นในเขตอำเภอภาคช่อง
 ๒. แผนงานทางด้านการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา เพื่อฝึกฝนอาชีพ
ที่สอดคล้องกับความต้องการทางด้านแรงงานของท้องถิ่น เช่น
การศึกษาทางด้านซ่อมเครื่องจักร เครื่องยนต์ทางการเกษตร เป็นต้น
 ๓. แผนงานทางด้านการจัดการศึกษาต่อเนื่อง โดยใช้สื่อทางด้านวิทยุ
ท้องถิ่น และการจัดห้องอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
 ๔. แผนงานด้านให้ความรู้ทางด้านอาชีพระยะสั้น การติดตามข่าวสาร
ทางด้านการผลิต และการตลาดแก่เกษตรกร
- ฉ. แผนงานทางด้านสาธารณสุข
๑. แผนงานการให้ความรู้แก่ประชากรทางด้าน การป้องกันโรคประจำ
ท้องถิ่น และโภชนาการ
 ๒. แผนงานทางด้าน การวางแผนครอบครัว เพื่อให้การวางแผนทาง
ด้านการลดอัตราการเกิดของประชากรประสบผลสำเร็จตามนโยบาย
ระดับชาติ
 ๓. แผนงานการยกระดับสถานบริการสาธารณสุขระดับตำบล ที่มีอยู่ใน
ท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
 ๔. แผนงานการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีอยู่ให้สามารถทำงาน
ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความรู้
แก่ประชาชนในด้านการป้องกันโรค การวางแผนครอบครัว และ
โภชนาการ